Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 14/11/2026 23:16:39

Artykuły

Studia Iuridica Lublinensia vol. XXVI, 1, 2017

DOI: 10.17951/sil.2017.26.1.287

Eliza Jachnik
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
em.jachnik@gmail.com

Zasada dobrostanu zwierząt we Wspólnej Polityce Rolnej Unii Europejskiej

The Principle of the Animal Welfare in the Common Agricultural Policy of the European Union

STRESZCZENIE

Opracowanie ma na celu ukazanie, w jaki sposób w ramach Wspólnej Polityki Rolnej realizuje się zasadę dobrostanu zwierząt. Została ona wyrażona w art. 13 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej w części poświęconej zasadom ogólnym, co oznacza, że zajmuje szczególną pozycję w hierarchii wartości prawodawcy europejskiego. Reguła ta istotnie wpływa na formułowanie i realizowanie polityk Unii Europejskiej, w tym na Wspólną Politykę Rolną. Pojęcie dobrostanu zwierząt nie zostało zdefiniowane w żadnym akcie prawnym, co może być problematyczne z punktu widzenia wcielenia w życie omawianej zasady. Jest ona wykonywana przede wszystkim przez ustanowienie standardów postępowania ze zwierzętami na mocy dyrektyw i rozporządzeń. Ustanowione w tym zakresie normy spotykają się jednak często z krytyką jako niedostateczne z punktu widzenia zasady dobrostanu zwierząt. Komentowana reguła ma także niebagatelny wpływ na ochronę środowiska oraz rozwój obszarów wiejskich.

Słowa kluczowe: dobrostan zwierząt; Wspólna Polityka Rolna; dereifikacja zwierząt; prawna ochrona zwierząt

1.

Odkąd człowiek w wyniku rewolucji neolitycznej zaczął produkować żywność, jego relacje ze zwierzętami zaczęły kształtować się w sposób szczególny. Zwierzę przestało być tylko łupem zdobytym w wyniku polowania. Możliwa stała się hodowla zwierząt dzięki ich stopniowej domestykacji. W wyniku tego procesu większość udomowionych zwierząt nie potrafiłaby przeżyć w stanie dzikim, dlatego zapew-

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 14/11/2026 23:16:39

nienie im przez człowieka odpowiednich warunków życia jest nieodzowne[1]. W zamian za to człowiek korzysta z zasobów świata zwierzęcego, pozyskując rozmaite produkty pochodzenia zwierzęcego. Prawo człowieka do czerpania z tych zasobów ma jednak granice. Powinno ono być realizowane dla zaspokojenia tylko realnych potrzeb, a także z uwzględnieniem szacunku dla zwierząt jako istot zdolnych do odczuwania cierpienia oraz konieczności zachowania świata zwierzęcego w stanie nienaruszonym dla przyszłych pokoleń[2]. Niestety, w ciągu wieków człowiek przywykł do nadmiernego eksploatowania zwierząt, zarówno tych żyjących wolno, jak i trzymanych przez siebie. Zjawisku temu sprzyja nadmierna intensyfikacja chowu i hodowli zwierząt.

Z analiz statystycznych przeprowadzonych przez Organizację Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) oraz Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) wynika, że w latach 2011–2013 przeciętny obywatel Unii Europejskiej rocznie spożywał około 65 kg mięsa. W skali globalnej to bardzo dużo, ponieważ ilość ta stanowi niemal dwukrotność światowego średniego rocznego spożycia przez mieszkańca naszej planety[3]. Prognozuje się także stały wzrost konsumpcji mięsa w najbliższych latach. Badania przeprowadzone przez Organizację Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) pokazują, że w Europie odnotowano czteroprocentowy wzrost produkcji mięsa między 2010 i 2011 r.[4]

Pomimo znacznej produkcji i konsumpcji mięsa w Europie należy zauważyć, że jednocześnie rośnie zainteresowanie społeczeństwa warunkami chowu i metodami postępowania ze zwierzętami gospodarskimi. Badania wskazują, że w 2007 r. ponad 60% europejskich konsumentów zgodziłoby się zmienić miejsce zwyczajnego zaopatrywania swojego gospodarstwa domowego, aby kupić żywność wyprodukowaną z poszanowaniem zasady dobrostanu zwierząt. Warto wskazać, że w badaniu tym cena produktów nie odgrywała tak znaczącej roli dla respondentów. Ci sami Europejczycy byli skłonni wydać większą kwotę w zamian za zapewnienie, że produkty zostały pozyskane w zgodzie z omawianą zasadą[5].

Taki stan rzeczy zawiera w sobie pewną sprzeczność. Z jednej strony zwiększa się świadomość społeczna odnośnie do metod chowu i hodowli zwierząt gospodarczych, rosną także oczekiwania dotyczące zapewniania coraz lepszych

[1] M. Janeczek, A. Chrószcz, T. Ożóg, *Historia weterynarii i deontologia*, Warszawa 2012, s. 11–12.

[2] J.R. Mroczek, *Dobrostan zwierząt jako element retardacji przekształcania zasobów w produkcji zwierzęcej*, „Inżynieria Ekologiczna" 2013, nr 34, s. 181.

[3] R.A. Ferdman, *The comingglobal domination of chicken*, "The Washington Post", 14.07.2014, www.washingtonpost.com/news/wonk/wp/2014/07/14/the-coming-global-domination-of-chicken [dostęp: 10.09.2016].

[4] *Statistical Yearbook 2014*, www.fao.org/3/a-i3621e.pdf [dostęp: 10.09.2016].

[5] A. Velarde, A. Dalmau, *Animal welfare assessment at slaughter in Europe: Moving from inputs to outputs*, "Meat Science" 2012, No. 92, s. 245.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 14/11/2026 23:16:39

warunków bytowych tych zwierząt, m.in. przez wprowadzenie odpowiedniej regulacji. Z drugiej strony rosnąca konsumpcja produktów pochodzenia zwierzęcego sprzyja raczej intensyfikacji chowu i hodowli zwierząt gospodarskich. Dlatego wyzwaniem dla prawodawcy jest wprowadzenie takiej regulacji, która pogodzi potrzebę chowu i hodowli zwierząt przy wykorzystaniu metod humanitarnych z oczekiwaniami konsumentów. Właściwa realizacja zasady dobrostanu zwierząt w ramach Wspólnej Polityki Rolnej jest zatem niezbędna.

Do tej pory tematyka prawnych aspektów dobrostanu zwierząt we Wspólnej Polityce Rolnej Unii Europejskiej nie doczekała się obszerniejszego opracowania. Warto jednak zauważyć, że refleksje w tej kwestii zostały już powzięte w pewnym zakresie przez autorów publikujących w prawniczych czasopismach zagranicznych[6]. Sama problematyka dobrostanu zwierząt została zbadana przede wszystkim na gruncie nauk przyrodniczych oraz z punktu widzenia etyki.

Podjęcie rozważań nad realizacją zasady dobrostanu zwierząt gospodarskich we Wspólnej Polityce Rolnej Unii Europejskiej uzasadniają przede wszystkim względy społeczno-gospodarcze i praktyczne. Rośnie zainteresowanie warunkami życia zwierząt gospodarskich w procesie produkcyjnym, a co za tym idzie zwiększają się oczekiwania społeczeństwa co do ich polepszania. Jednocześnie konsumpcja produktów pochodzenia zwierzęcego utrzymuje się na wysokim poziomie, a nawet odnotowuje się jej wzrost, jak wspomniano wcześniej.

Nie bez znaczenia pozostaje praktyczny aspekt podjętego problemu badawczego. Prawodawca posługuje się pojęciem dobrostanu zwierząt w kilku aktach. Zarazem brakuje jednoznacznej legalnej definicji tego terminu, dlatego próba interpretacji dobrostanu zwierząt budzi wiele wątpliwości i rozbieżności. Od momentu wejścia w życie traktatu lizbońskiego zasada ta ma ogromne znaczenie dla prawa europejskiego. Zarówno nowe prawodawstwo, jak i europejskie strategie dobrostanu zwierząt mają na celu zapewnienie coraz pełniejszej realizacji zasady dobrostanu zwierząt, tj. miarowe zwiększanie standardów ochrony zwierząt.

Celem niniejszego artykułu jest próba oceny tego, w jaki sposób i w jakim stopniu jest realizowana zasada dobrostanu zwierząt w ramach Wspólnej Polityki Rolnej. Aby zrealizować tak sprecyzowane założenie, należy w pierwszej kolejności odpowiedzieć na pytanie, w jaki sposób prawodawca europejski rozumie pojęcie dobrostanu zwierząt. Następnie konieczne wydaje się przeanalizowanie, jakie akty prawa europejskiego dotyczą zasady dobrostanu. Niezbędne jest też podjęcie próby rozstrzygnięcia, czy przedmiotowe normy właściwie służą urzeczywistnianiu postawionego w nich celu. Ze względu na ograniczoną formę artykuł nie wyczerpuje tak określonego tematu, ale ma za zadanie wskazać najważniejsze wątki podjętego zagadnienia.

[6] Por. E. Sirsi, *Il benessere degli animali nel trattato do Lisbona*, "Rivista di diritto agrario" 2011, num. 2, s. 220–241; D. Ryland, *Animal welfare in the reformed Common Agricultural Policy*, "Environmental Law Review" 2015, No. 17, s. 22–43.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 14/11/2026 23:16:39

2.

Zasada dobrostanu zwierząt zdaje się mieć szczególną pozycję w systemie wartości prawodawcy europejskiego. Reguła ta została włączona do systemu prawa europejskiego na mocy traktatu lizbońskiego i obecnie wyraża ją art. 13 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej[7]. Jak zauważył M. Górski, już sama budowa TfUE wskazuje na rangę omawianej zasady. Umiejscowiona została ona bowiem w części TfUE przeznaczonej zasadom ogólnym, które z jednej strony formułują główne wartości prawodawcy, a z drugiej określają założenia, które zamierza zrealizować Unia Europejska[8]. Zgodnie z TfUE Unia Europejska i państwa członkowskie, ustanawiając i następnie wcielając w życie m.in. Wspólną Politykę Rolną, powinny w pełni uwzględniać wymagania w zakresie dobrostanu zwierząt. Głównym założeniem i determinantą zasady dobrostanu zwierząt jest idea dereifikacji.

Dereifikacja zwierząt oznacza uznanie, że nie zaliczają się one do kategorii rzeczy ze względu na to, że są istotami żyjącymi, zdolnymi do odczuwania cierpienia, a przepisy prawa dotyczące rzeczy można zastosować do zwierząt tylko w sposób odpowiedni. Pojęcie to zostało wprowadzone do prawa polskiego w 1997 r. na mocy art. 1 ust. 1 ustawy o ochronie zwierząt[9]. Ustawodawca polski wzorował regułę dereifikacji zwierząt na normach prawa austriackiego i niemieckiego. Wprowadzenie tej zasady do naszego systemu prawnego wywołało pytania części przedstawicieli doktryny, czy jest to na pewno zabieg konieczny oraz czy rzeczywiście zmienia on rozumienie prawnego statusu zwierzęcia[10].

Koncepcję dereifikacji zwierząt pozytywnie oceniła E. Łętowska, argumentując, że krytyka uprzedmiotowienia zwierząt wynika z zakorzenionej już w systemie prawnym etyki ekologicznej, a także wskazując, że stosowana terminologia prawnicza powinna odzwierciedlać przyjęty przez prawodawcę system wartości, dlatego niestosowne byłoby używanie określenia „rzecz" w stosunku do zwierzęcia[11]. Warto zauważyć, że owa dbałość o stosowność w posługiwaniu się prawniczą nomenklaturą w kontekście zwierząt wynika z szacunku do zwierząt jako istot żywych, zdolnych do odczuwania cierpienia, jak również z dbałości o precyzję języka, jego odpowiedniość co do opisywanej rzeczywistości, a może nawet z ostrożności w obliczu wpływu stosowanego języka na postrzeganie świata. Zauważyć

[7] Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz.U. z 2004 r., nr 90, poz. 864/2 ze zm.), dalej jako: TfUE.

[8] M. Górski, J. Miłkowska-Rębowska, *Komentarz do art. 13 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, Warszawa 2012, s. 261.

[9] Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (t.j. Dz.U. z 2013 r., poz. 856 ze zm.), dalej jako: ustawa o ochronie zwierząt.

[10] M. Goettel, *Sytuacja zwierzęcia w prawie cywilnym*, Warszawa 2013, s. 42–43.

[11] E. Łętowska, *Dwa cywilnoprawne aspekty praw zwierząt: dereifikacja i personifikacja*, [w:] *Studia z prawa prywatnego. Księga pamiątkowa ku czci Profesor Biruty Lewaszkiewicz-Petrykowskiej*, Łódź 1997, s. 77–86.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 14/11/2026 23:16:39

należy ponadto, że reguła dereifikacji została wyrażona wprost w przepisach prawa w pierwszej kolejności w prawodawstwie państw członkowskich, a dopiero później na mocy traktatu lizbońskiego wprowadzono ją do prawa Unii Europejskiej.

Wskazać trzeba, że zasada dobrostanu zwierząt nie ma charakteru bezwzględnego. Jej realizacja powinna przebiegać w zgodzie z prawem i zwyczajami obowiązującymi w państwach członkowskich, które wynikają z obyczajów religijnych, tradycji kulturowych i dziedzictwa kulturalnego. Należy zaznaczyć, że w wyniku ekspansji i rozwoju humanitarnej ochrony zwierząt na Wyspach Kanaryjskich zakazano tradycyjnej dla Hiszpanii corridy, w Katalonii podjęto próby wprowadzenia analogicznego zakazu[12], a na terenie Szwecji i Danii wprowadzono zakaz uboju rytualnego[13], przedkładając tym samym zasadę dobrostanu zwierząt nad tradycje kulturowe i obyczaje religijne.

Pojęcie dobrostanu zwierząt nie jest zdefiniowane w żadnym akcie prawa europejskiego, choć termin ten jest coraz częściej używany zarówno przez prawodawcę europejskiego, prawodawców poszczególnych państw członkowskich, jak i przedstawicieli doktryny podejmujących refleksję nad prawną ochroną zwierząt. Zapoznając się z dotychczasowymi rozważaniami nad prawnymi aspektami dobrostanu zwierząt, można zauważyć tendencję[14] do powoływania się na tzw. pięć wolności (*five freedoms*), które wynikają z brytyjskiego Kodeksu Dobrostanu Zwierząt Gospodarskich, opracowanego przez rządową Radę Dobrostanu Zwierząt (*Farm Animals Welfare Council*), która w pracach nad kodeksem opierała się głównie na sporządzonym w 1965 r. raporcie Brambella, mającym na celu przedstawić sytuację zwierząt gospodarskich hodowanych przy użyciu metod rolnictwa intensywnego. Raport miał charakter ekspercki, pracowali nad nim m.in. zoolodzy i lekarze weterynarii. Wyrażono w nim pięć wolności przysługujących zwierzętom, które są podstawą dobrostanu zwierząt. Są to: wolność od głodu i pragnienia; wolność od dyskomfortu; wolność od bólu, zranień i chorób; wolność od strachu i stresu; wolność do przejawiania naturalnych zachowań[15].

---

[12] S. Gandolfi, *La Spagna litiga: sul governo? No, sui tori. Perché c'è chi minaccia di cancellare la corrida*, "Corriere della sera", 26.03.2016, www.corriere.it/extra-per-voi/2016/03/23/spagna-litiga-governo-no-tori-perche-c-chi-minaccia-cancellare-corrida-50d7a174-f0fd-11e5-9f30-007f8fe49766.shtml?refresh_ce-cp [dostęp: 20.12.2016].

[13] The Law Library of Congress, *Sweden: Slaughter of Domestic Animals*, www.loc.gov/law/help/slaughter-domestic-animals/slaughter-of-domestic-animals-sweden.pdf [dostęp: 20.12.2016].

[14] Zob. np. M. Górski, J. Miłkowska-Rębowska, *op. cit.*, s. 260; E. Sirsi, *op. cit.*, s. 224; I. Lipińska, *Z prawnej problematyki dobrostanu zwierząt gospodarskich*, „Przegląd Prawa Rolnego" 2015, nr 1(16), s. 64.

[15] Farm Animal Welfare Council, *Farm animal Welfare in Great Britain: past, present and future*, October 2009, www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/319292/Farm_Animal_Welfare_in_Great_Britain_-_Past__Present_and_Future.pdf [dostęp: 21.12.2016].

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 14/11/2026 23:16:39

Podkreślić należy, że dobrostan zwierząt to nie tylko brak chorób i zranień w sensie fizycznym. W rozważaniach nad ideą dobrostanu zwierząt trzeba wziąć pod uwagę też aspekty psychiczne i emocjonalne, a potrzeby zwierząt oceniać z ich perspektywy, a nie z punktu widzenia człowieka[16].

3.

Zasada dobrostanu zwierząt w prawie europejskim jest realizowana przede wszystkim przez regulacje zawarte w dyrektywach wyznaczających minimalne standardy ochrony poszczególnych gatunków zwierząt[17], ochrony zwierząt podczas ich uśmiercania[18] czy ochrony zwierząt podczas ich transportu i związanych z tym działań[19] oraz w dyrektywie dotyczącej ochrony zwierząt gospodarskich[20]. Państwa członkowskie Unii Europejskiej ratyfikowały również europejską konwencję o ochronie zwierząt hodowlanych i gospodarskich[21], a także o ochronie zwierząt przeznaczonych do uboju[22].

Wskazane powyżej regulacje zawierają głównie normy o charakterze technicznym i dotyczą warunków chowu i hodowli zwierząt gospodarskich na terenie Unii Europejskiej. Wyróżnić możne wśród nich grupy przepisów regulujących: kompetencje personelu pracującego przy produkcji zwierzęcej; wymogi techniczne budynków i pomieszczeń, w których przebywają zwierzęta; dozwolone metody chowu i hodowli; swobodę przejawiania zachowania naturalnego dla danego gatunku; procedury obchodzenia się ze zwierzętami chorymi. Regulacje te mają za zadanie

[16] J.R. Mroczek, *op. cit*., s.183.

[17] Dyrektywa Rady 2008/119/WE z dnia 18 grudnia 2008 r. ustanawiająca minimalne normy ochrony cieląt (Dz.Urz. UE L z 2009 r., nr 10, poz. 7); dyrektywa Rady 2008/120/WE z dnia 18 grudnia 2008 r. ustanawiająca minimalne normy ochrony świń (Dz.Urz. UE L z 2009 r., nr 47, poz. 5); dyrektywa Rady 1999/74/WE z dnia 19 lipca 1999 r. ustanawiająca minimalne normy ochrony kur niosek (Dz.Urz. UE L z 1999 r., nr 203, poz. 53).

[18] Rozporządzenie Rady (WE) nr 1099/2009 z dnia 24 września 2009 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas ich uśmiercania (Dz.Urz. UE L z 2009 r., nr 303, poz. 1), dalej jako: rozporządzenie 1099/2009.

[19] Rozporządzenie Rady (WE) nr 1/2005 z dnia 22 grudnia 2004 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas transportu i związanych z tym działań oraz zmieniające dyrektywy 64/432/EWG i 93/119/WE oraz rozporządzenie (WE) nr 1255/97 (Dz.Urz. UE L z 2005 r., nr 3, poz. 1), dalej jako: rozporządzenie dotyczące transportu zwierząt.

[20] Dyrektywa Rady 98/58/WE z dnia 20 lipca 1998 r. dotycząca ochrony zwierząt gospodarskich (Dz.Urz. UE L z 1998 r., nr 221, poz. 23), dalej jako: dyrektywa 98/58/WE.

[21] Europejska Konwencja sporządzona w Strasburgu dnia 10 marca 1976 r. o ochronie zwierząt hodowlanych i gospodarskich (Dz.U. z 2008 r., nr 104, poz. 665), dalej jako: konwencja o ochronie zwierząt hodowlanych.

[22] Europejska Konwencja sporządzona w Strasburgu dnia 10 maja 1979 r. o ochronie zwierząt przeznaczonych do uboju (Dz.U. z 2008 r., nr 126, poz. 810), dalej jako: konwencja o ochronie zwierząt przeznaczonych do uboju.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 14/11/2026 23:16:39

wyznaczać minimalne standardy warunków bytowych zwierząt gospodarskich, po zapewnieniu których można mówić o dobrostanie zwierząt. Kwestią dyskusyjną jest to, czy cel ten w tak wyznaczonych warunkach chowu jest osiągalny.

Wyznaczone standardy spotykają się często z krytyką nie tylko organizacji społecznych walczących o prawa zwierząt, ale i ze strony naukowców zajmujących się naukami przyrodniczymi. Negatywne opinie pojawiające się w tym temacie dotyczą przede wszystkim zwierząt utrzymywanych w środowisku fermy przemysłowej. Zwierzęta hodowane przy użyciu metod rolnictwa intensywnego przebywają oczywiście w warunkach wyznaczonych przez prawodawcę, a mimo to często przejawiają bądź agresję, bądź apatię. Obserwuje się wiele patologicznych zachowań, jak np. chodzenie w kółko, wydziobywanie sobie nawzajem piór przez kury, wzajemne obgryzanie uszu i ogonów przez trzodę chlewną, miarowe uderzanie głową o ściany kojca, a w skrajnych przypadkach dochodzi do aktów kanibalizmu[23]. Zachowanie zwierząt w określonym środowisku należy potraktować jako miarę ich dobrostanu. Pojawienie się nienaturalnego, patologicznego behawioru jest sygnałem, który w sposób jednoznaczny świadczy o niezapewnieniu zwierzętom należytego dobrostanu.

Konieczność zapewnienia prawnej, efektywnej regulacji materii związanej z dobrostanem zwierząt, czy też ich ochroną w ogóle, została dostrzeżona na forum Unii Europejskiej. Przyjęto dotychczas dwie strategie w zakresie ochrony i dobrostanu zwierząt – na okres 2006–2010[24] oraz 2012–2015[25]. Obie strategie zostały przyjęte w formie aktu o charakterze *soft law* – rezolucji Parlamentu Europejskiego. Wyrażone w nich potrzeby i wartości dają wyraz aksjologii wyznawanej przez prawodawcę unijnego, czego dowodem są m.in. przepisy prawne przyjęte w okresach obowiązywania obu strategii, jak np. rozporządzenie dotyczące transportu zwierząt czy dyrektywa dotycząca ochrony zwierząt wykorzystywanych w celach naukowych[26]. Obecnie trwają prace nad trzecią unijną strategią w zakresie ochrony i dobrostanu zwierząt. Strategie te świadczą o tym, że problematyka dobrostanu zwierząt jest istotna dla europejskiego społeczeństwa, a podejmowane wciąż refleksje w tym temacie są przejawem nieustannej ewolucji idei ochrony i dobrostanu zwierząt.

---

[23] S. Mroczkowski, A. Frieske, *Prawna ochrona zwierząt gospodarskich*, Bydgoszcz 2015, s. 59–61.

[24] Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 stycznia 2006 r. w sprawie wspólnotowego planu działań dotyczącego ochrony i dobrostanu zwierząt w latach 2006–2010, COM (2006) 13 (Dz.Urz. UE C 49 z 28 lutego 2006 r.).

[25] Strategia w zakresie ochrony i dobrostanu zwierząt. Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie strategii Unii Europejskiej w zakresie ochrony i dobrostanu zwierząt na lata 2012–2015 (2012/2043(INI)), P7_TA(2012)0290.

[26] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/63/UE z dnia 22 września 2010 r. w sprawie ochrony zwierząt wykorzystywanych do celów naukowych (Dz.Urz. UE L z 2010 r., nr 276, poz. 33).

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 14/11/2026 23:16:39

4.

Zapewnienie odpowiedniego poziomu dobrostanu zwierząt wpływa na zrównoważony rozwój obszarów wiejskich i ochronę środowiska. Od 2013 r. przestrzeganie dobrostanu zwierząt jest jednym z wymogów, które musi spełnić rolnik, aby zgodnie z zasadą wzajemnej zgodności (*cross-compliance*) otrzymać wsparcie finansowe w postaci płatności bezpośrednich i specyficznych. Zasada wzajemnej zgodności zakłada otrzymanie wsparcia tego typu tylko w przypadku spełnienia przez beneficjenta określonych wymogów[27]. Utrzymywanie odpowiedniego poziomu dobrostanu zwierząt dotyczy oczywiście tych podmiotów zainteresowanych płatnościami, które prowadzą działalność w obszarze produkcji zwierzęcej. W preambule do rozporządzenia 1306/2013[28] w pkt 54 prawodawca podkreślił, że zapewnienie odpowiedniego poziomu dobrostanu zwierzętom gospodarskim z jednej strony pozwala realizować zasadę zrównoważonego rozwoju na obszarach wiejskich, a z drugiej odpowiada na oczekiwania społeczeństwa.

Zgodnie z postanowieniami art. 33 rozporządzenia 1305/2013[29] wsparcia finansowego udziela się tym podmiotom trudniącym się produkcją zwierzęcą, które zdecydowały się podjąć zobowiązania zapewniające zwierzętom taki poziom dobrostanu, który przewyższa ten wynikający z odpowiednich norm obowiązkowych. Dodatkowo podmioty te muszą być rolnikami aktywnymi zawodowo zgodnie z art. 9 rozporządzenia 1307/2013[30]. Wynika stąd, że prawodawca europejski promuje warunki bytowe zwierząt jakościowo lepsze niż te, które wynikają z przepisów powszechnie obowiązujących. Wsparcie w formie płatności bezpośrednich ma zachęcić rolników o większą dbałość o dobrostan zwierząt i dążenie do osiągnięcia go w stopniu wyższym niż tylko minimalny. Związane jest to zapewne z przekonaniem, że właściwa realizacja zasady dobrostanu

[27] Zob. B. Jeżyńska, *Znaczenie i funkcje zasady cross-compliance w systemie rolniczych dopłat bezpośrednich*, „Studia Iuridica Lublinensia" 2010, nr 13, s. 35–50.

[28] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej, zarządzania nią i monitorowania jej oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 352/78, (WE) nr 165/94, (WE) nr 2799/98, (WE) nr 814/2000, (WE) nr 1290/2005 i (WE) nr 485/2008 (Dz.Urz. UE L z 2013 r., nr 347, poz. 549), dalej jako: rozporządzenie 1306/2013.

[29] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 (Dz.Urz. UE L z 2013 r., nr 347, poz. 487), dalej jako: rozporządzenie 1305/2013.

[30] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1307/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające przepisy dotyczące płatności bezpośrednich dla rolników na podstawie systemów wsparcia w ramach wspólnej polityki rolnej oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 637/2008 i rozporządzenie Rady (WE) nr 73/2009 (Dz.Urz. UE L z 2013 r., nr 347, poz. 608), dalej jako: rozporządzenie 1307/2013.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 14/11/2026 23:16:39

wpływa i na wydajność zwierząt gospodarskich w procesie produkcji rolnej, i na jakość produktów wytworzonych z jej poszanowaniem[31].

Za niedopełnienie warunków zasady dobrostanu zwierząt przez beneficjentów płatności bezpośrednich grozi kara administracyjna na mocy art. 93 ust. 1 i 2 w związku z art. 91 rozporządzenia 1306/2013. Jak wynika z załącznika II omawianego aktu, dla potrzeb kontroli zapewnienia odpowiedniego dobrostanu zwierząt bierze się pod uwagę przestrzeganie przepisów trzech dyrektyw unijnych: ustanawiającej minimalne normy ochrony cieląt[32], ustanawiającej minimalne normy ochrony świń[33], a także odnoszącej się do wszystkich zwierząt gospodarskich – dotyczącej ich ochrony[34]. W związku z tym nasuwają się pewne wątpliwości.

Prawodawca wskazał regulacje tylko trzech dyrektyw dotyczących norm ochrony zwierząt. Jak zostało wskazane wcześniej, liczba aktów mających na celu zapewnienie zwierzętom odpowiedniego poziomu dobrostanu jest znacznie większa. Czy wobec tego kontrola nie powinna obejmować wszystkich aktów odnoszących się do dobrostanu, których zobowiązany jest przestrzegać beneficjent płatności w ramach prowadzenia działalności w obszarze produkcji zwierzęcej? Zdaje się, że gwarantowałoby to, iż dopłaty trafiałyby w ręce tych rolników, którzy sumiennie zwiększają poziom dobrostanu swoich zwierząt, ponosząc przy tym koszty. Abstrahując od tego, wszystkie podmioty zajmujące się produkcją zwierzęcą są zobowiązane przestrzegać aktów powszechnie obowiązujących, wyznaczających minimalne standardy postępowania ze zwierzętami. Uchybienia inne niż te wymierzone w przepisy wyliczone w załączniku II rozporządzenia 1306/2013 nie są obarczone omawianą karą administracyjną, lecz innymi sankcjami.

5.

Podsumowując, należy wskazać, że regulacje prawne dotyczące dobrostanu zwierząt stale się rozwijają. Głównych przyczyn takiego stanu rzeczy trzeba upatrywać w ekspansji idei humanitarnej ochrony zwierząt i związanej z nią etyki ekologicznej oraz w większej świadomości społeczeństwa europejskiego dotyczącej współczesnych metod chowu i hodowli zwierząt gospodarskich, wraz z ich zaletami i wadami, a poza tym rosnących oczekiwań Europejczyków co do polepszenia warunków bytowych zwierząt gospodarskich.

---

[31] S. Mroczkowski, A. Frieske, *op. cit.*, s. 58.

[32] Dyrektywa Rady 2008/119/WE z dnia 18 grudnia 2008 r. ustanawiająca minimalne normy ochrony cieląt (Dz.Urz UE L z 2009 r., nr 10, poz. 7).

[33] Dyrektywa Rady 2008/120/WE z dnia 18 grudnia 2008 r. ustanawiająca minimalne normy ochrony świń (Dz.Urz. UE L z 2009 r., nr 47, poz. 5).

[34] Dyrektywa Rady 98/58/WE z dnia 20 lipca 1998 r. dotycząca ochrony zwierząt gospodarskich (Dz.Urz. UE L z 1998 r., nr 221, poz. 23).

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 14/11/2026 23:16:39

Fundamentem zasady dobrostanu zwierząt w prawie Unii Europejskiej jest reguła dereifikacji zwierząt, czyli swoiste ich „odrzeczowienie". Zwierząt nie można zaliczyć do kategorii rzeczy. Należy traktować je jako istoty czujące, zdolne do odczuwania cierpienia, co uzasadnia konieczność humanitarnego ich traktowania. Tak pojmowana reguła dereifikacji rozwinęła się pierwotnie w państwach członkowskich, a następnie na mocy traktatu lizbońskiego przedostała się do prawa unijnego. Konsekwencją tego jest uznanie szczególnego prawnego statusu zwierząt w Unii Europejskiej i nieodzowność jak najpełniejszej realizacji zasady dobrostanu zwierząt.

Prawodawca europejski dostrzegł potrzebę zapewnienia zwierzętom odpowiedniego poziomu dobrostanu i określił w szeregu aktów prawnych minimalne standardy postępowania ze zwierzętami tak, aby zdrowie fizyczne i psychiczne oraz ogólna kondycja organizmu mogły zostać określone jako dostateczne dla poszczególnych gatunków zwierząt. Jednakże w obliczu doniesień o pojawiających się wśród zwierząt gospodarskich – trzymanych przecież w warunkach odpowiadających tym, które zostały wyznaczone w przepisach prawa – patologiach zachowania należy rozważyć, czy nie pojawia się potrzeba wyznaczenia nowych prawnych norm postępowania ze zwierzętami, które zwiększyłyby jakość odczuwanego przez nie dobrostanu.

Jak zostało wskazane w ostatniej części niniejszego artykułu, zasady dobrostanu zwierząt nie można w prawie unijnym łączyć tylko i wyłącznie z humanitarną ochroną zwierząt. Prawodawca dostrzega inne aspekty omawianej reguły. Przede wszystkim trzeba łączyć ją z zasadą zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich i nie tylko. Należy także zwrócić uwagę na wymiar ekonomiczny dobrostanu – przekłada się on na wydajność produkcji. Przypuszczalnie, ze względu na wielowymiarowość tej reguły, przestrzeganie dobrostanu zwierząt stało się jednym z warunków zasady wzajemnej zgodności w kontekście płatności bezpośrednich. Stanowią one zachętę dla rolników do ponoszenia nakładów w celu podnoszenia standardów dobrostanu zwierząt, zyskując jednocześnie pewnego rodzaju wartość dodaną.

BIBLIOGRAFIA

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/63/UE z dnia 22 września 2010 r. w sprawie ochrony zwierząt wykorzystywanych do celów naukowych (Dz.Urz. UE L z 2010 r., nr 276, poz. 33).

Dyrektywa Rady 1999/74/WE z dnia 19 lipca 1999 r. ustanawiająca minimalne normy ochrony kur niosek (Dz.Urz. UE L z 1999 r., nr 203, poz. 53).

Dyrektywa Rady 2008/119/WE z dnia 18 grudnia 2008 r. ustanawiająca minimalne normy ochrony cieląt (Dz.Urz. UE L z 2009 r., nr 10, poz. 7).

Dyrektywa Rady 2008/120/WE z dnia 18 grudnia 2008 r. ustanawiająca minimalne normy ochrony świń (Dz.Urz. UE L z 2009 r., nr 47, poz. 5).

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 14/11/2026 23:16:39

Dyrektywa Rady 98/58/WE z dnia 20 lipca 1998 r. dotycząca ochrony zwierząt gospodarskich (Dz.Urz. UE L z 1998 r., nr 221, poz. 23).

Europejska Konwencja sporządzona w Strasburgu dnia 10 marca 1976 r. o ochronie zwierząt hodowlanych i gospodarskich (Dz.U. z 2008 r., nr 104, poz. 665).

Europejska Konwencja sporządzona w Strasburgu dnia 10 maja 1979 r. o ochronie zwierząt przeznaczonych do uboju (Dz.U. z 2008 r., nr 126, poz. 810).

FAO, *Statistical Yearbook 2014*, www.fao.org/3/a-i3621e.pdf [dostęp: 10.09.2016].

Farm Animal Welfare Council, *Farm animal Welfare in Great Britain: past, present and future*, October 2009, www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/319292/Farm_Animal_Welfare_in_Great_Britain_-_Past__Present_and_Future.pdf [dostęp: 21.12.2016].

Ferdman R.A., *The comingglobal domination of chicken*, "The Washington Post", 14.07.2014, www.washingtonpost.com/news/wonk/wp/2014/07/14/the-coming-global-domination-of-chicken [dostęp: 10.09.2016].

Gandolfi S., *La Spagna litiga: sul governo? No, sui tori. Perché c'è chi minaccia di cancellare la corrida*, "Corriere della sera", 26.03.2016, www.corriere.it/extra-per-voi/2016/03/23/spagna-litiga-governo-no-tori-perche-c-chi-minaccia-cancellare-corrida-50d7a174-f0fd-11e5-9f30-007f8fe49766.shtml?refresh_ce-cp [dostęp: 20.12.2016].

Goettel M., *Sytuacja zwierzęcia w prawie cywilnym*, Warszawa 2013.

Górski M., Miłkowska-Rębowska J., *Komentarz do art. 13 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, Warszawa 2012.

Janeczek M., Chrószcz A., Ożóg T., *Historia weterynarii i deontologia*, Warszawa 2012.

Jeżyńska B., *Znaczenie i funkcje zasady cross-compliance w systemie rolniczych dopłat bezpośrednich*, „Studia Iuridica Lublinensia" 2010, nr 13.

Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 stycznia 2006 r. w sprawie wspólnotowego planu działań dotyczącego ochrony i dobrostanu zwierząt w latach 2006–2010, COM (2006) 13 (Dz.Urz. UE C 49 z 28 lutego 2006 r.).

Lipińska I., *Z prawnej problematyki dobrostanu zwierząt gospodarskich*, „Przegląd Prawa Rolnego" 2015, nr 1(16).

Łętowska E., *Dwa cywilnoprawne aspekty praw zwierząt: dereifikacja i personifikacja*, [w:] *Studia z prawa prywatnego. Księga pamiątkowa ku czci Profesor Biruty Lewaszkiewicz-Petrykowskiej*, Łódź 1997.

Mroczek J.R., *Dobrostan zwierząt jako element retardacji przekształcania zasobów w produkcji zwierzęcej*, „Inżynieria Ekologiczna" 2013, nr 34.

Mroczkowski S., Frieske A., *Prawna ochrona zwierząt gospodarskich*, Bydgoszcz 2015.

Rozporządzenie Rady (WE) nr 1/2005 z dnia 22 grudnia 2004 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas transportu i związanych z tym działań oraz zmieniające dyrektywy 64/432/EWG i 93/119/WE oraz rozporządzenie (WE) nr 1255/97 (Dz.Urz. UE L z 2005 r., nr 3, poz. 1).

Rozporządzenie Rady (WE) nr 1099/2009 z dnia 24 września 2009 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas ich uśmiercania (Dz.Urz. UE L z 2009 r., nr 303, poz. 1).

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 (Dz.Urz. UE L z 2013 r., nr 347, poz. 487).

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej, zarządzania nią i monitorowania jej oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 352/78, (WE) nr 165/94, (WE) nr 2799/98, (WE) nr 814/2000, (WE) nr 1290/2005 i (WE) nr 485/2008 (Dz.Urz. UE L z 2013 r., nr 347, poz. 549).

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1307/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające przepisy dotyczące płatności bezpośrednich dla rolników na podstawie sy-

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 14/11/2026 23:16:39

stemów wsparcia w ramach wspólnej polityki rolnej oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 637/2008 i rozporządzenie Rady (WE) nr 73/2009 (Dz.Urz. UE L z 2013 r., nr 347, poz. 608).

Ryland D., *Animal welfare in the reformed Common Agricultural Policy*, "Environmental Law Review" 2015, No. 17.

Sirsi E., *Il benessere degli animali nel trattato do Lisbona*, "Rivista di diritto agrario" 2011, num. 2.

Strategia w zakresie ochrony i dobrostanu zwierząt. Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie strategii Unii Europejskiej w zakresie ochrony i dobrostanu zwierząt na lata 2012–2015 (2012/2043(INI)), P7_TA(2012)0290.

The Law Library of Congress, *Sweden: Slaughter of Domestic Animals*, www.loc.gov/law/help/slaughter-domestic-animals/slaughter-of-domestic-animals-sweden.pdf [dostęp: 20.12.2016].

Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz.U. z 2004 r., nr 90, poz. 864/2 ze zm.).

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (t.j. Dz.U. z 2013 r., poz. 856 ze zm.).

Velarde A., Dalmau A., *Animal welfare assessment at slaughter in Europe: Moving from inputs to outputs*, "Meat Science" 2012, No. 92.

SUMMARY

The paper aims to show how the Common Agricultural Policy implements the principle of animal welfare. It has been expressed in article 13 of the Treaty on the Functioning of the European Union, in the part of the Treaty devoted to general rules, which means that it occupies a special position in the hierarchy of values of the European legislator. This rule has a significant impact on the formulation and implementation of policies of the European Union, including the Common Agricultural Policy. The concept of animal welfare is not defined in any legal act, which can be problematic from the point of view of the enactment of this rule. It is fulfilled primarily through the establishment of standards of animals treatment, on the basis of European directives and regulations. This legal norms are often criticized, because they are inadequate from the point of view of the animal welfare. Commented rule has also a substantial impact on environmental protection and rural development.

Keywords: animal welfare; The Common Agricultural Policy; dereification of animals; legal protection of animals